

SNEEUWSCHEPEN Franse alpen, 1960-2000

In de twintigste eeuw ging de ontwikkeling van vakantieoord in Frankrijk bijzonder snel. Ze werd geleid door de ambitie van de infrastructuurdiensten van de staat om een internationale markt te veroveren. Van de investeringen die nodig waren voor het creëren van een vakantieoord besloegen logiesaccommodaties ongeveer 80% en ging 10% naar de ontwikkeling van skipistes en 10% naar infrastructuur. Succes werd in hoge mate gekoppeld aan de verkoop of verhuur van de accommodaties; er kon geen sprake zijn van het nemen van risico's op het gebied van stedenbouw en architectuur. Een deel van de infrastructuur en de toegangswegen bleef de verantwoordelijkheid van plaatselijk bestuur. De term 'generatie', die hierina wordt gebruikt om de ontwikkelingsfasen te benoemen, suggereert een regelmatig proces qua concept en realisering. Maar in werkelijkheid bleek de realisering complexer te zijn, en te bestaan uit stappen vooruit, aarzelingen en heroverwegingen.¹

De eerste generatie vakantieoord werd gebouwd vlak na de Tweede Wereldoorlog. In die tijd was de plaatselijke economie in de Alpen fragiel: de landbouwsector was in verval, de bouw van hydro-elektrische stuwdammen was voltooid en de mijnbouw nam af. Er was veel werkloosheid en de dalen waren onderhevig aan een rurale exodus. Om deze situatie te verbeteren, ontstonden er lokale initiatieven voor de ontwikkeling van wintersportoord. De vakantieoord van de eerste generatie, zoals Val d'Isère en Megève, werden gebouwd al naar gelang hun investeringscapaciteit dat toeliet. Er werd niets gepland – de resultaten waren vaak chaotisch.

Tegen het einde van de jaren vijftig had Frankrijk zichzelf nieuwe taken gesteld: in de bergen werd de wederopbouw gekenmerkt door het ontstaan van het vakantieoord van de tweede generatie, het oord dat *ex nihilo* werd opgebouwd: Courchevel. De raad die Savoye regeerde, nam het voortouw en was ook de enige investeerder. Dit verklaart de maatschappelijke roeping van het vakantieoord. De architectuur en stedenbouwkundige planning ervan waren modern en dat gold ook voor de modellen die het ministerie voor Wederopbouw en Stadsplanning toepaste in de wederopbouw van het land: resoluut gericht op de toekomst leken ze een onwrikbaar geloof in vooruitgang over te brengen.

Tot aan het midden van de jaren zestig was skiën voorbehouden aan de maatschappelijke elite. Maar om de opkomst van de vrijetijdsmaatschappij te faciliteren, besloot de Franse staat om een aantal nieuwe wintersportoord te creëren. Onder de naam 'Plan neige' ontwierp men een model dat geheel was toegesneden op het skiën: de derde generatie of het geïntegreerde vakantieoord. Geïntegreerd omdat dit model op verschillende schalen disciplines tot een eenheid brengt: stedenbouwkundige planning, economie, de organisatie van skihellingen en architectuur. Als geheel tonen deze vakantieoord, ontworpen en gebouwd tussen 1960 en 1970, een specifieke bergarchitectuur. Met de jaren zeventig begint een nieuwe periode: vanaf die tijd neemt het ontwerp van het vakantieoord het beeld en de schaal van het traditionele bergdorp als uitgangspunt.

leisure cities is rational and functional, their architecture standardised and repetitive, and their construction industrialised.

Nevertheless, tourists were after a change of scenery, and expected a mountain experience. They were not simply consuming a product that combined skiing with accommodations – but were consuming the ‘whole’ of the mountains. These were not the ‘real’ mountains, but mountains defined by the social imagery of city dwellers. The holiday architecture in winter sports areas had to be a ‘mountain’ architecture, in contrast to the architecture of urban everyday life. It had to assert its ‘alpinity’, whether by claiming a form of acculturated modernity or by displaying the signs of a re-invented alpine tradition. Thus, these tourist cities might very well fit into the surrounding mountain landscape, but what are the images of the mountains that they convey? What does ‘fit into’ mean?

To answer these questions, in this text a set of French winter sports resorts will be discussed, three in Tarentaise (La Plagne, Les Arcs, Les Menuires) and one in Haute-Savoie (Avoriaz). Reading related texts and interviews with these resorts architects allows us to reveal different images of the mountains, which have generated different connections between architecture and the landscape.

2
CIAM 1937
(J. L. Sert,
G. Poligny &
L. Figini), ‘Les
zones de loisirs en
haute montagne’,
*L’Architecture
d’Aujourd’hui* 126,
1966.

Entry of Perriand, Prouvé, Candilis-Josic-Woods for the competition of Belleville, 1963 / Inzending van Perriand, Prouvé, Candilis-Josic-Woods voor de prijsvraag voor Belleville 1963

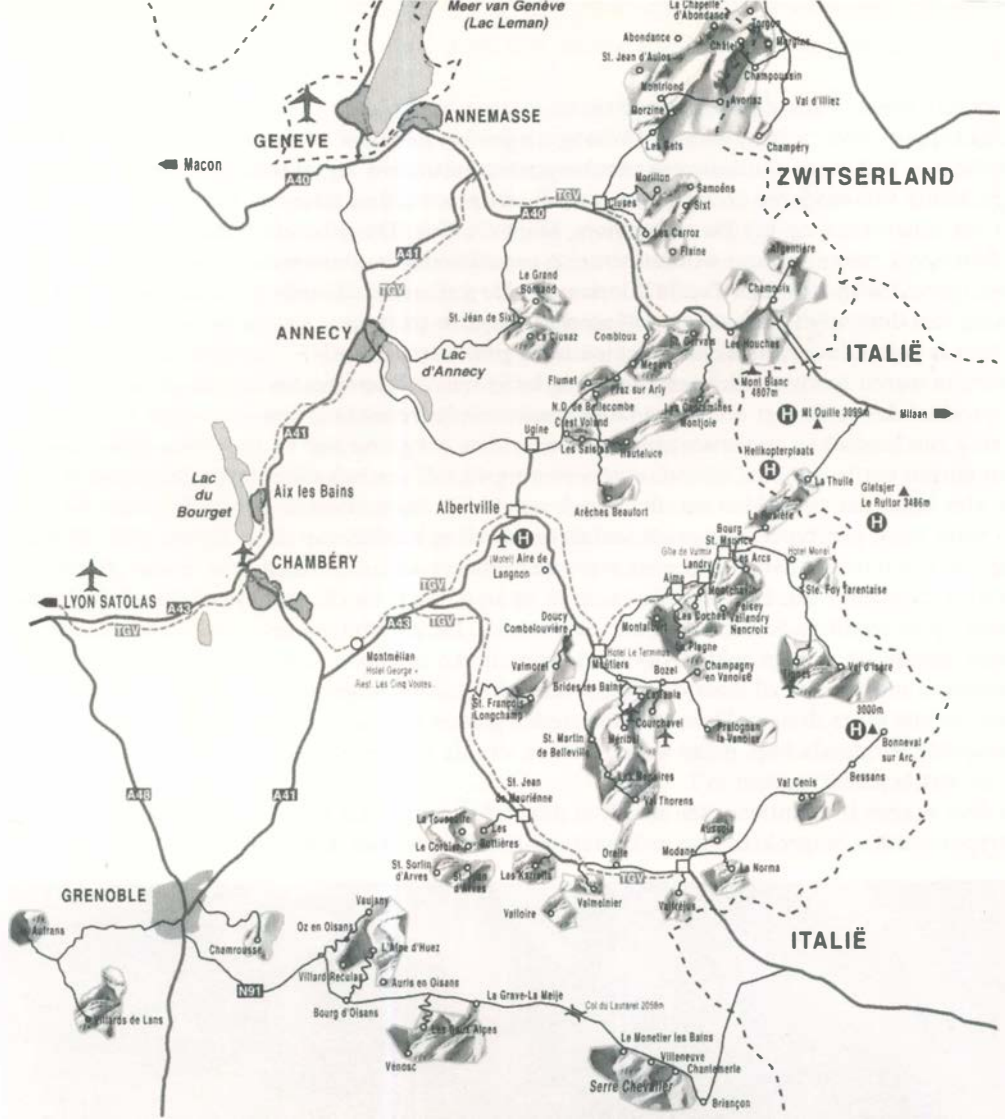
In 1919 schreef Bruno Taut *Alpine Architektur* en in 1937 publiceerde CIAM een rapport over 'vrijtijdszones op hooggelegen berglocaties'.² In beide publicaties leidde een sanitaire visie op berggebieden tot een 'hygiënische' benadering van moderne architectuur, wat duidelijk tot uitdrukking kwam in het sanatorium op het Plateau d'Assy, Haute Savoie. Dit gebouw zou een belangrijk referentiepunt worden voor de ontwikkeling van nieuwe wintersportgebieden tijdens 'Les Trente Glorieuses'. De stedenbouwkundige planning van deze vrijtijdssteden is rationeel en functioneel, hun architectuur is gestandaardiseerd en hun constructie geïndustrialiseerd.

Niettemin waren toeristen niet eenvoudigweg bezig met de consumptie van een product dat skiën met accommodaties combineerde, ze zochten een verandering van landschap en verwachtten een bijzondere bergervaring. Toeristen gingen het berggebied zien als een consumptiegoed, een vakantieproduct. Het beeld dat zij hadden van de bergen was niet gebaseerd op de realiteit, maar werd gedefinieerd door de sociale-voorstellingswereld van de stedeling. De vakantiearchitectuur in wintersportgebieden moest in contrast zijn met de architectuur van het dagelijks leven in de stad, maar mocht niet terugvallen op de traditionele ruraal-urbane dichotomie. Deze architectuur moest haar 'alpine' aard doen gelden, door het claimen van een vorm van geaccultureerde moderniteit of door de tekens van een opnieuw uitgevonden alpinetraditie uit te dragen. Deze toeristensteden passen heel goed in het omringende berglandschap, maar welke beelden van de bergen brengen ze over, en wat betekent 'passen in'?

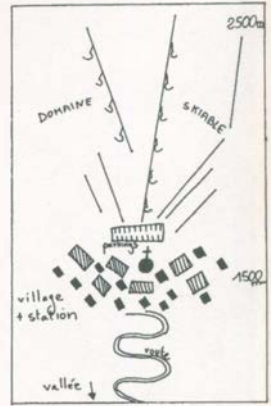
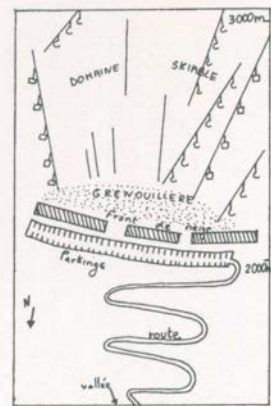
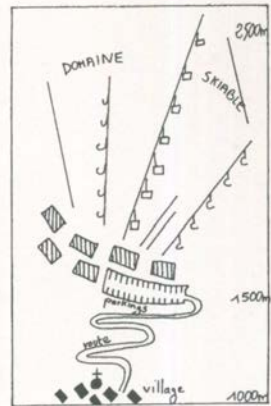
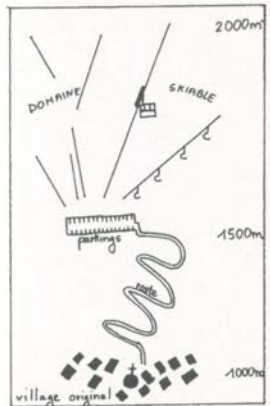
Om deze vragen te beantwoorden wordt in deze tekst een aantal Franse wintersportoordelen besproken: drie in Tarentaise (La Plagne, Les Arcs,

Entry of Christian Durupt for the competition of Belleville, 1963 / Inzending van Christian Durupt voor de prijsvraag voor Belleville, 1963

Location of the ski resorts in France / Locatie van de skioorden in Frankrijk

Four generations of resorts / Vier generaties vakantieoordn

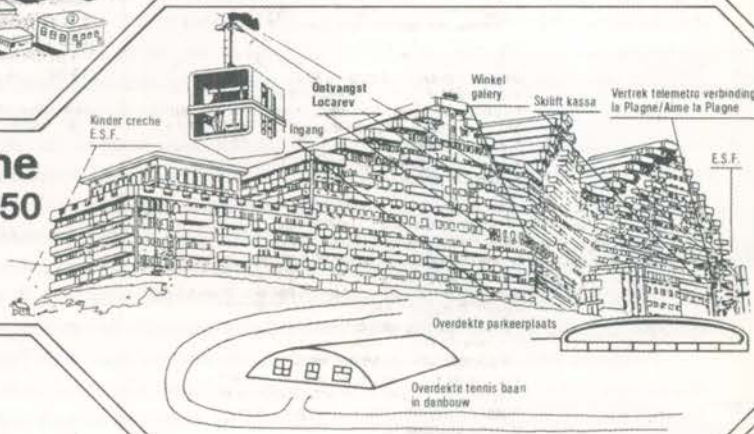

Plagne Centre hoogte 1970

1 - La Taiga	7 - Le Nanda Devi	13 - La Meige
2 - Hôtel Le Graciosa	8 - Le Makalu	14 - Le Vercors
3 - Le Fitzroy	9 - L'Orée des Pistes	15 - Le Mont-Blanc
4 - Le Serro Torre	10 - Les Ecrins	16 - Le Jannu
5 - Hôtel Le Christina	11 - Hôtel Le France	17 - Le Mustag
6 - Le Shangrila	12 - Le Pelvoux	18 - L'Everest

19 - Les Isbas
20 - Klimandjaro
21 - La Sierra Nevada
22 - L'Aconcagua
23 - La Cordillière
24 - Le Sikkim
25 - L'Amaguna
26 - Les Arolles
27 - Le Ventoux
28 - ASPTT
29 - Pap Hôtel
30 - Hôtel Colorado

Aime La Plagne hoogte 2050

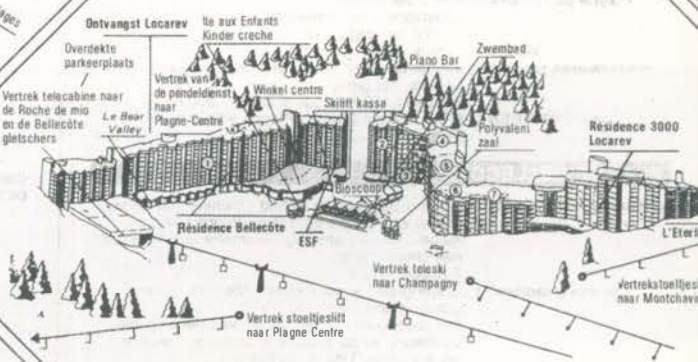

Plagne Villages hoogte 2050

1 - Les Soldanelles	5 - Plein Soleil	9 - Plein Sud
2 - Les Aollets	6 - Perce Neige	10 - Belvedere
3 - Les Hameaux I	7 - Edelweiss	11 - Sapporo
4 - Hôtel Arvi - Les Hameaux II	8 - Les Gentianes	12 - Squaw Valley

Plagne Bellecôte hoogte 1930

1 - Residence Bellecôte	5 - Residence Glacier I
2 - Residence Saint-Jacques	6 - Residence Glacier II
3 - Residence Carroley A	7 - Residence Glacier III
4 - Residence Carroley B	

Belle Plagne hoogte 2050

1 - Residence Agate	7 - Residence Aigue Marine	13 - Residence Phénix
2 - Residence Beryl	8 - Residence Croix du Sud	14 - Residence Sagittaire
3 - Residence Corail	9 - Residence les Gemeaux	15 - O.P.A.C.
4 - Residence Emeraude	10 - Residence Turquoise	16 - Hôtel Eldorado
5 - Residence Pierre de Soleil	11 - Residence Onyx	17 - Residence Cassiope
6 - Residence Améthyste	12 - Residence Quartz	18 - Residence Comète

LA PLAGNE: THE CONQUEST OF SPACE

March 1961: construction of the access road to Plagne Centre
Winter 2000-2001: 50,000 beds (32,000 in high-altitude resorts,
15,500 in villages and 2,200 in the valley)

In 1961, faced with economic problems and rural exodus, the mayors of three villages (Aime, Macôt and Bellentre) decided to develop winter sports on high mountain pastures. Lacking the local wherewithal for such a project, the local councillors found a partner in SEATM, the state department for the development of tourism and mountain areas. Its director, Maurice Michaud, saw La Plagne as a laboratory: in a scientific way an urban model was developed which led to the birth of the third-generation integrated resort. Everything was calculated mathematically, as though the arrangement of the countryside could be summed up in an equation: the number of beds depends on the total area of the ski slopes, which has implications for the number of ski lifts as well. Created by the French state, this model was financed by private promoters. La Plagne had the distinctive feature of being developed jointly by a promoter, Robert Legoux, and some local mayors. Legoux and the architect of all the resorts in La Plagne, Michel Bezançon, took over local policy. This association, now forty years old, assured the creation of ten resorts.

Political and topographic considerations necessitated distributing the ski slopes among six basins. Each 'village' had one resort in its area. High-altitude resorts were designed for skiing only, offering holiday homes for the social elite. Villages were developed afterwards, featuring permanent habitation, 'multi-seasonal' activities, a broad clientele. These two types of resorts were complementary, in terms of space (high and low altitude), economy (varied clientele, private promoter and local investors),

Aime-La Plagne, the snow ship / het sneeuwschip

Aime-La Plagne, facade / gevel

Les Menuires) en één in de Haute-Savoie (Avoriaz). Het lezen van teksten over deze plaatsen en van interviews met de architecten ervan maakt het mogelijk om verschillende beelden van de bergen te onderkennen die verschillende relaties tussen architectuur en het landschap tot gevolg hebben gehad.

LA PLAGNE: DE VEROVERING VAN DE RUIMTE

Maart 1961: aanleg van de toegangsweg naar Plagne Centre

Winter 2000-2001: 50.000 bedden (32.000 in plekken op grote hoogte, 15.500 in dorpen en 2.200 in het dal)

Geconfronteerd met economische problemen en de uittocht van het platteland, besloten de burgemeesters van de dorpen Aime, Macôt en Bellentre in 1961 tot de ontwikkeling van wintersport op hoge bergweiden. De middelen voor zo'n project ontbraken, maar lokale raadsleden vonden een partner in SEATM, het staatsdepartement voor de ontwikkeling van toerisme en berggebieden. De directeur daarvan, Maurice Michaud, beschouwde La Plagne als een laboratorium: op een wetenschappelijke manier werd er een stedelijk model ontwikkeld dat leidde tot het ontstaan van het derde-generatie geïntegreerde vakantieoord. Alles was exact berekend, alsof de inrichting van het platteland kon worden samengevat in een vergelijking: het aantal bedden was afhankelijk van het totale gebied van skipistes, wat weer implicaties had voor het aantal skiliften. Dit model, dat gecreëerd was door de Franse staat, was gefinancierd door privé-sponsors. Bijzonder aan La Plagne was dat het gezamenlijk was ontwikkeld door een sponsor, Robert Legoux, en een paar burgemeesters uit de buurt. Legoux en de architect van alle vakantieoord in La Plagne, Michel Bezançon, namen het lokale beleid over. Deze associatie, die inmiddels veertig jaar oud is, stond borg voor de creatie van tien vakantieoord.

Politieke en topografische overwegingen maakten het noodzakelijk om de skipistes te verdelen over zes dalen. Ieder 'dorp' had één vakantieoord in zijn gebied. Oorden op grote hoogte werden alleen voor het skiën ontworpen en boden accommodatie aan voor de elite. Lager gelegen dorpen werden naderhand ontworpen met mogelijkheden voor permanente bewoning, *multi-seasonal*-activiteiten en een brede klantenkring. Deze twee typen vakantieoord complementeerden elkaar in termen van ruimte (op grote en minder grote hoogte), economie (gevarieerde cliëntèle, privé-sponsoring en lokale investeerders), tijd (wintersport en zomertoerisme) en architectuur (modern en compact, neotraditionele en nieuwe dorpen). De reeks plekken vormde een netwerk. Bezançon, die de tien oorden had ontworpen, verschafte het ensemble samenhang door op alle plekken dezelfde stedenbouwkundige principes toe te passen, waarmee hij eenzelfde kwaliteit als resultaat garandeerde: scheiding van verschillende verkeersstromen (auto's, voetgangers, skiërs) en toegang tot accommodaties op ski's. Hij creëerde twee modellen: het 'sneeuwschip', waarvan Aime 2000 (1969-1970) een voorbeeld is, en de 'nieuwe dorpen', getypeerd door Belle Plagne (1978):

Op een ongerepte plek waar de vereiste technische omstandigheden samen aanwezig zijn (aanleg van skipistes, sneeuwval, toegankelijkheid, grond-monopolie, publiciteit, periode met zon, klimaat, enzovoorts), was het mogelijk om een ruimtelijke ordening te realiseren gebaseerd op de volgende principes:

- onderzoek naar een homogeen pakket voor tijdelijke bewoning,
- aangepast aan verschillende levensstandaarden en uiteenlopende voorkeuren;
- stimulering van gemeenschappelijke faciliteiten in overeenstemming

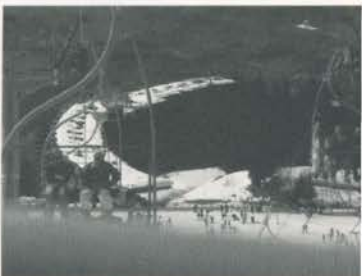
[Arcs 1600]

[Les Menuires, Le Bréin]

[Les Menuires, La Croisette]

[Arcs 1800]

[Avoriaz]

time (winter sports and summer tourism), and architecture (modern and dense, neo-traditional and new villages). The set of sites formed a network. Bezançon, who designed the ten resorts, provided for coherence of the ensemble by applying the same urban-planning principles at all locations, guaranteeing the same performance level: separation of different traffic flows (cars, pedestrians, skiers) and access to accommodations on skis. He created two models: the 'snow ship', of which Aime 2000 (1969-1970) is an example, and the 'new villages', typified by Belle Plagne (1978):

3
C. Perriand, 'La station de sports d'hiver de La Plagne, Savoie', *L'Architecture d' Aujourd'hui* 126, 1966.

3
C. Perriand, 'La station de sports d'hiver de La Plagne, Savoie', *L'Architecture d' Aujourd'hui* 126, 1966.

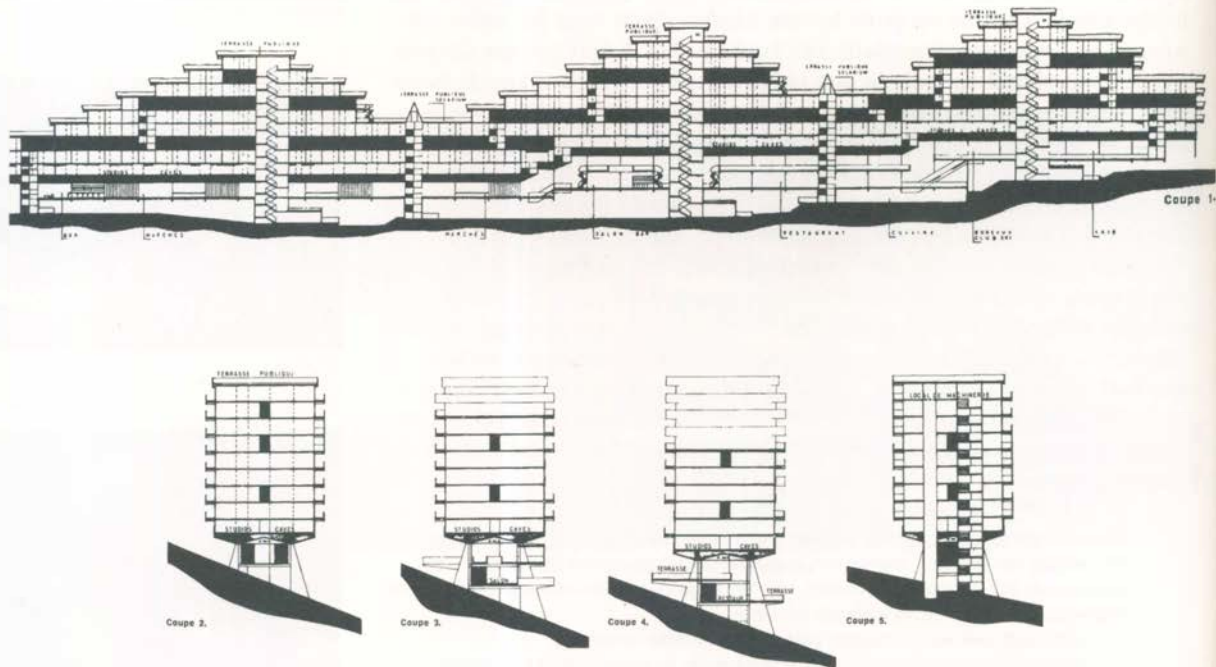
4
Le Corbusier, *Vers une architecture*, Paris 1923.

4
Le Corbusier, *Vers une architecture*, Paris 1923.

In a virgin site that combines the set of necessary technical data (capacity of ski slopes, snow coverage, access, landed monopoly, exposure, period of sunshine, climate, etc.), it was possible to realise an arrangement based on these principles:

- search for a homogeneous set for a temporary habitation adapted to different living standards and various tastes;
- stimulation of community facilities according to their situation, through the presence of covered passages and shopping arcades which link up accommodations and cultural, religious, commercial, administrative, leisure, sports, centres of activities, etc.;
- separation of different traffic flows: cars, pedestrians, skiers;
- limitation of the number of residents according to the capacity of ski slopes.³

The 'snow ship' was a more radical form of integrated resort, because it combined all functions in the same building, like the 'unités d'habitation' designed by Le Corbusier. The programme was similar: accommodation, hotel, shopping arcade, as is the formal vocabulary: terraces, solariums, balconies, plate-glass windows, and so forth. The ship was a symbol of modernity,⁴ and the snow ship worked like a machine to make the life of tourists simpler. It met commercial expectations (profitability, functionality) and technical constraints (foundations).

Aime-La Plagne, sections / doorsneden

met hun situatie door de aanwezigheid van overdekte passages en winkelgalerij en die woonaccommodaties verbinden met culturele, religieuze, commerciële en administratieve activiteitencentra en centra voor vrije tijd en sport, enzovoort;

- scheiding van verschillende verkeersstromen: auto's, voetgangers, skiërs;
- afstemming van het aantal bewoners op de capaciteit van de skipistes.³

Het 'sneeuwschip' was een radicalere vorm van het geïntegreerde vakantieoord, omdat het alle functies in hetzelfde complex combineerde, op dezelfde wijze als de 'unités d'habitation' die ontworpen waren door Le Corbusier. Het programma was gelijksoortig: accommodatie, hotel, winkelgalerij, evenals het formele vocabulaire: terrassen, solaria, balkons, ramen van glasplaten en zo meer. Het schip was een symbool van moderniteit⁴ en het sneeuwschip werkte als een machine om het leven van de toeristen eenvoudiger te maken. Het kwam tegemoet aan commerciële verwachtingen (rentabiliteit, functionaliteit) en technische beperkingen (funderingen).

Symbolisch beschouwd is het verband tussen het schip en de grond er een van onafhankelijkheid: het schip is zelfstandig en zit niet vast aan de grond. Dit verklaart waarom het complex niet verbonden is met zijn omgeving. De architectuur ervan speelde met het concept van inkadering: het gaf een uitzicht op een buitengewoon panorama. Het streefde er niet naar om in het omringende landschap te passen, maar juist om van binnenuit de berg te laten zien. Het exterieur en de architectuur waren coulissen, waarin toeristen ervan verzekerd konden zijn dat ze een nieuwe, exotische omgeving zouden aantreffen.

De architectuur van Aime 2000 was modern; de welgestelde cliëntèle behoorde tot de traditionele kringen die in herenhuizen en op familie-landgoederen woonden en moderniteit absoluut exotisch vonden. Met dit

From a symbolic point of view, the connection between the ship and the ground is an independent one; the ship is self supporting and is not attached to the soil. This explains why the building is not linked to its surroundings. Its architecture was playing with the concept of cadrage: it provided a view of an extraordinary panorama. It did not seek to fit into the surrounding countryside but rather to show the mountain from the inside. The exterior and the architecture were scenery, in which tourists were assured to find new exotic surroundings.

The architecture of Aime 2000 architecture was modern; its well-off clientele belonged to the traditional society that lived in mansions and family estates and found modernity absolutely exotic. By choosing this sort of architecture Bezançon was seeking to create an attractive tourist product. His work questioned the modern heritage: architecture and urban-planning were functional, rational, planned and standardised, but they were not an attempt to change society and just meeting tourists' expectations. However in the late 1970s, when the clientele became broader, the architect turned to a 'neo-traditional' style.

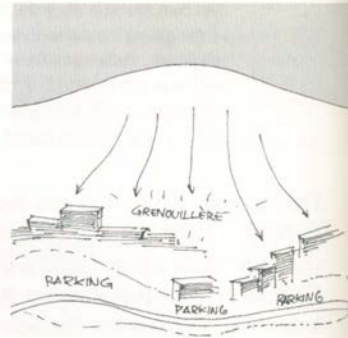
Whether claiming a form of modernity or displaying the signs of a re-invented alpine tradition, the architecture of the ten satellites which make up the Grande Plagne galaxy conveyed a single social image of the mountain: the Garden of Eden, untouched, unspoiled. All was preserved here: the virgin snow, the natural environment, the traditional agriculture and the ancestral village community. In the snow ships and in new villages, La Plagne offered an occupied, equipped and preserved mountain. The architecture and urban planning were means of communication: they created buildings adapted to life in the mountains (whether at high altitude or in the villages). This approach satisfied both the tourists and the local people.

LES MENUIRES: THE WHITE DESERT

**1964: the first building, 'Le Solaret', was built (demolished in April 2004)
 Winter 2003-2004: 24,000 beds in the Menuires, 24,000 beds in Val Thorens, 2,000 beds in Saint-Martin-de-Belleville
 (50,000 beds in the valley)**

Already in the 1940s, the exceptional qualities of the Les Belleville valley were recognised. The exceptional area (in terms of size and altitude) allowed the creation of a chain of resorts, 'les trois vallées' (Courchevel, Méribel and Les Belleville). The old village of Saint-Martin-de-Belleville provided support for two resorts: Les Menuires and Val Thorens. The exceptional site caught the interest of some exceptional personalities, like the skier Emile Allais, the politician Joseph Fontanet, the promotion company CDC and the architect Jacques Henri Labourdette, who jointly decided to develop it. The *Caisse des Dépôts et Consignations* (a financial institution) agreed to promote the project. Les Menuires are the only case of a public integrated winter sports resort. The financial arrangements were quite complex, and the local population was not involved in the development of the Belleville valley. Power struggles slowed down the operation. Many projects were designed, notably for the 'conceptual construction competition' in 1963.

In this competition, architects and town planners proposed a variety of approaches, from touring the site on skis to the International Style (no links with local considerations). Charles Delfante and Eugène Beaudoin designed dense, parallelepiped architectures that seemed to confront the mountains. Christian Durupt (Méribel), on the contrary, came up with a project all on a curve, in which the buildings seemed to melt into the

Les Menuires, landscape scheme /
 landschapsschema

soort architectuur streefde Bezançon ernaar om een voor de toeristen attractief product te creëren. Zijn werk stelde het moderne erfgoed ter discussie: architectuur en stedenbouwkundige planning waren functioneel, rationeel, gepland en gestandaardiseerd, maar ze waren geen poging om de maatschappij te veranderen en kwamen alleen maar tegemoet aan de verwachtingen van toeristen. In de late jaren zeventig, toen de cliëntèle zich verbreedde, richtte de architect zich echter op een 'neotraditionele' stijl.

Of ze nu een vorm van moderniteit claimde of de kenmerken van een opnieuw uitgevonden alpinetraditie demonstreerde, de architectuur van de tien satellieten die de 'melkweg' van de Grande Plagne vormen, bracht één enkel maatschappelijk beeld van de berg over: de hof van Eden, ongerept, onberoerd. Alles was hier bewaard gebleven: de maagdelijke sneeuw, de natuurlijke omgeving, de traditionele landbouw en de gemeenschap van het bestaande dorp. In de sneeuwschepen en de nieuwe dorpen bood La Plagne een in beslag genomen, geoutilleerde en beschermde berg aan. De architectuur en stedenbouwkundige planning waren communicatiemiddelen: ze creëerden gebouwen die aangepast waren aan het leven in de bergen (op grote hoogte of in de dorpen). Deze aanpak stelde zowel de toerist als de lokale bewoners tevreden.

LES MENUIRES: DE WITTE WOESTIJN

**1964: het eerste complex wordt gebouwd: Le Solaret (gesloopt in april 2004)
Winter 2003-2004: 24.000 bedden in de Menuires, 24.000 bedden in Val Thorens, 2.000 bedden in Saint-Martin-de-Belleville
(50.000 bedden in het dal)**

Al in de jaren veertig werden de buitengewone eigenschappen van het dal van Les Belleville onderkend. Het bijzondere gebied (in termen van grootte en hoogte) maakte de ontwikkeling van een keten van vakantieoord mogelijk: 'les trois vallées' (Courchevel, Méribel en Belleville). Het oude dorp Saint-Martin-de-Belleville ondersteunde twee vakantieoord: Les Menuires en Val Thorens. De bijzondere plek wekte de interesse van een paar bijzondere persoonlijkheden, onder wie de skiër Emile Allais, de politicus Joseph Fontanet, het promotiebedrijf CDC en de architect Jacques Henri Labourdette, die met elkaar besloten om deze te ontwikkelen. De Caisse des Dépôts et Consignations (een financiële instelling) was bereid het project te financieren. Les Menuires is het enige openbaar geïntegreerde wintersportoord. De financiële regelingen waren zeer complex en de lokale bevolking werd niet betrokken bij ontwikkeling van het Belleville-dal. Machtsstrubbelingen vertraagden de operatie. Er werden veel varianten ontworpen, met name voor de 'conceptuele bouwcompetitie' van 1963.

Voor deze competitie stelden architecten en planologen een variëteit aan benaderingen voor, van de bezichtiging van de plek op ski's tot een aanpak volgens de Internationale Stijl (zonder relatie met de plaatselijke situatie). Charles Delfante en Eugène Beaudoin ontwierpen vormen van compacte, parallellepipedale architectuur die een confrontatie met de bergen aanging. Christian Durupt (Méribel) kwam daarentegen met een project dat helemaal was gebaseerd op een kromme, waarin de gebouwen in de helling leken op te lossen. Charlotte Perriand presenteerde in samenwerking met George Candilis, Shadrach Woods, Alexis Josic, Ren Suzuki en Jean Prouvé een project voor het Belleville-dal. Dit project droeg bij aan een verandering in het moderne functionalisme, omdat het een poëtische blik op de bergen en een sociologische opvatting over vakantie verenigde met een functionalistisch programma. Hoewel het ambitieus en visionair

[Arcs 1600]

[Les Menuires, Le Brélin]

[Les Menuires, La Croisette]

[Arcs 1800]

[Avoriaz]

was, werd het project niet de winnaar. In alle projecten werd de relatie tussen architectuur en stedenbouwkundige planning opnieuw gedefinieerd: een heel dal ontwikkelen betekende een persoonlijke positie naar voren brengen met betrekking tot de verhouding tussen mens en berg.

De leiders van het winnende team waren Jean Maneval en Philip Douillet. Zij ontwierpen de stedenbouwkundige planning voor de eerste plek, La Croisette, en voerden sommige van de gebouwen daar uit. Hun werk werd in belangrijke mate beperkt door het departement van de snelwegen en het ontwerp van de weg bepaalde de organisatie van het vakantieoord. De architecten hadden geen keus met betrekking tot de plek en het planologisch model, en hun aanpak is meer pragmatisch dan conceptueel. La Croisette ligt op een vooruitstekend terras. De gebouwen zijn gegroepeerd rondom een 'grenouillère' (een plek waar activiteiten zijn geconcentreerd: cafés, aankomst- en vertrekpunten voor de skipistes, enzovoorts), in een amfitheater dat afgesloten is door een winkelcentrum en geflankeerd door woonblokken die in de helling zijn gebouwd. La Croisette volgt het geïntegreerde model: geconcentreerde en compacte stedenbouwkundige planning, scheiding van verschillende verkeersstromen, overdekte passages, toegang tot de accommodaties op ski's. Maar hier werden de taken verdeeld en was er geen algemeen standpunt over de ontwikkeling van het hele dal. Afgezien van La Croisette zelf is de architectuur heterogeen.

[Arcs 1600]

[Les Menuires, Le Bréin]

La Croisette was de eerste groep gebouwen die ontwikkeld werd in het midden van een uitgestrekte witte woestijn en was tamelijk vijandig, zelfs benauwend. Het moest overal vandaan zichtbaar zijn om de veiligheid van de skiërs te garanderen.

Alle accommodaties hebben uitzicht op La Croisette. Het was het middelpunt van het vakantieoord. Zo produceert een compacte stedenbouwkundige planning, waarin de gebouwen zijn gerealiseerd op de schaal van de plek, landmark-architectuur. Het was oorspronkelijk de opzet om de projectonderdelen fysiek (passages) en visueel tot een eenheid te maken.⁵

[Les Menuires, La Croisette]

Het schaalargument is vaak gebruikt om het ontwerp van het sneeuwschip te rechtvaardigen – het was een manier om het verband tussen stedenbouw en landschap te benadrukken. Maar toch kwamen architecten met ideeën voor een nieuwe manier van leven op vakantie. De Caisse des Dépôts verschafte daarvoor de financiële stimulans.

Philip Douillet en Jean Maneval gebruikten het moderne vormvocabulaire dat in andere oorden was ontwikkeld (La Plagne en Courchevel): torens, parallellepipedalen, terrasdaken, 'vlinder'-daken, zeer grote balkons en ramen van plaatglas. In hun materiaalkeuze maakten de architecten het verband met de bergen in de omgeving duidelijk. Leisten en hout zijn donker en accentueren de rol van *landmark* die de gebouwen van La Croisette hebben. Donkere architectuur rees op uit de witte sneeuw. In contrast daarmee losten de donkere kleuren als het ware op in het zomerlandschap. Verder zijn leistenen toegepast, die de isolerende werking hebben die op grote hoogte vereist is; ze zijn solide en betrouwbaar (veel gebruikt als dakbedekking), hebben weerstand tegen ultraviolette straling en hebben een klein formaat waardoor ze thermische variaties kunnen opvangen.

[Arcs 1800]

Ondanks deze poging tot dialoog tussen het vakantieoord en de bergachtige omgeving, kreeg Les Menuires de bijnaam 'Sarcelles-op-sneeuw' (Sarcelles was het eerste woningbouwproject voor toeristen met hoogbouw, gebouwd door de Caisse des Dépôts). Toeristen (en critici) wezen op de stedelijke aard van de architectuur en planning van Les Menuires, hoewel de architecten beweerden dat ze hadden geprobeerd om 'een stad in bergen te integreren'.⁶ Toch had dezelfde maatschappij die

[Avoriaz]

slope. Charlotte Perriand presented a project for the Belleville valley in association with George Candilis, Shadrach Woods, Alexis Josic, Ren Suzuki and Jean Prouvé. This project contributed to a change in modern functionalism, because it united a poetic view on the mountains and a sociological view on holidays with a functionalistic scheme. Yet, although ambitious and visionary, this project did not win. In all projects the relationship between architecture and urban planning was redefined: developing an entire valley meant expressing a personal position about the connection between man and the mountain.

The winning team was headed by Jean Maneval and Philip Douillet. They designed the urban-planning of the first site, La Croisette, and built some of its buildings. Their work was significantly constrained by the highways department and the design of the road conditioned the organisation of the resort. The architects had no choice as to the site and urban-planning model, and their approach is more pragmatic than conceptual. La Croisette is situated on a shelf. The buildings are clustered around a 'grenouillère' (a place where activities are concentrated: cafés, arrivals and departures for the ski slopes, etcetera) in an amphitheatre closed off by a shopping centre and lined with residential blocks built into the slope. La Croisette follows the integrated model: concentrated and dense urban-planning, separation of different traffic flows, covered passages, access to accommodation on skis. Here, however, tasks were divided and there was no global view for the development of the entire valley. Apart from La Croisette, the architecture is heterogeneous.

5
22 Januari 2004, interview met Yves Douillet, de zoon van Philip Douillet. Hij legt uit dat de CDC een beroep deed op zijn vader, omdat de architecten die gekwalificeerd waren om grote aantallen appartementen te bouwen, alleen in steden werkten.

6
M. Denuzière, 'Un grand ensemble du sport d'hiver', *La Nef*, nr. 18, 1964.

7
'Het thema "leven en werken in het dorp" [vivre et travailler au pays] werd in 1977 geïnstigeerd tijdens een bijeenkomst in de Larzac, die toen de strijd tussen lokaal en centraal kolonialisme symboliseerde', Françoise Gerbeaux, *La montagne en politique*, Parijs 1992.

Les Menuires, the 'grenouillère' of La Croisette / de 'grenouillère' van La Croisette

Les Menuires, Le Brelin

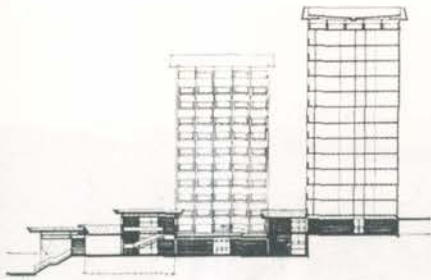
grote bevolkingsdichtheid in de bergen afwees ook de democratisering van de Franse staat geëist. Wat is het belang van de symbolische verlangens van toeristen? Wat is de rol van de berg?

ARC 1600: EEN IDEE OVER DE NATUUR

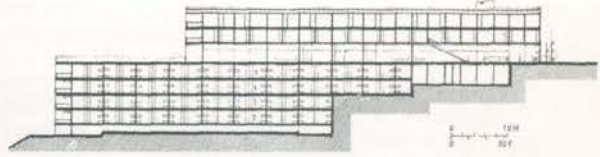
1968: woonplaats De Drie Bogen en culturele ruimte 'La Coupole', gelanceerd als Arc 1600

Januari 2003: 31.000 bedden op de eerste drie plekken

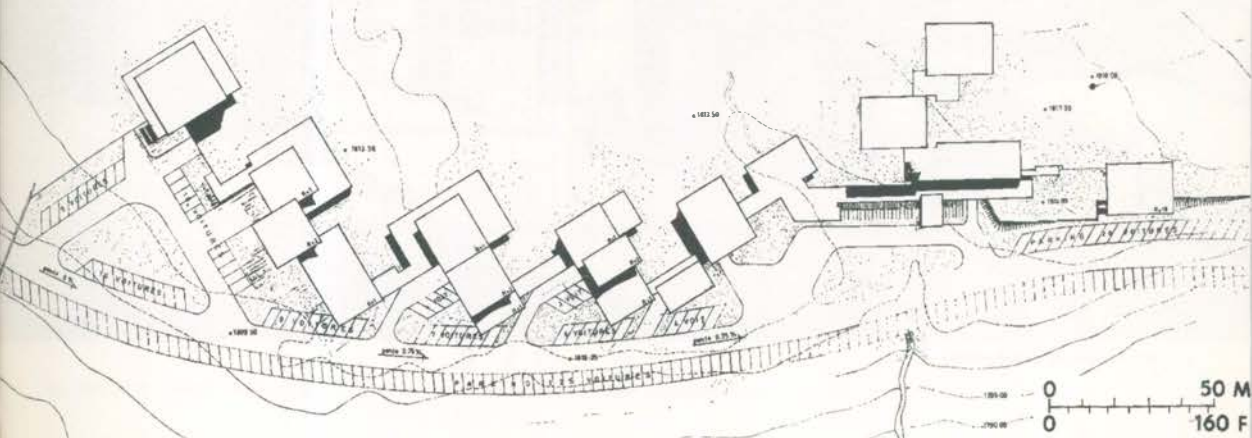
Het project Les Arcs werd niet door lokale gemeenteraadsleden of staatsdepartementen geïnitieerd. Het idee ontstond in de hoofden van de gebroeders Blanc. In de zomer waren ze werkzaam als herder, houtsnijder en berggids, en zij zochten activiteiten voor 's winters, omdat ze in het dorp wilden 'wonen en werken'.⁷ De oudste broer, Robert Blanc, had het skiën en de bergen geïntroduceerd bij de welgestelde cliëntèle van Courchevel. Samen met zijn broers nam hij belangrijke mensen mee op wandeltochten over de toekomstige hellingen van Les Arcs om hen te overtuigen dat de ontwikkeling van de plek een haalbare kaart was. In dezelfde tijd deed een jonge ontwikkelaar een studie naar de werkgelegenheid in Bourg-Saint-Maurice en ook hij geloofde in de aanleg van een wintersportaccommodatie. Samen zouden deze mannen drie nieuwe vakantieoordens creëren: Arc 1600, Arc 1800 en Arc 2000. De vijf broers presenteerden het project aan de plaatselijke bevolking, die net als in Saint-Martin-de-Belleville verdeeld was. Ze stelden voor om Hauteville-Gondon en Bourg-Saint-Maurice samen te voegen: de toegangsweg en de hoge bergweiden van Arc 1600 lagen in het territorium van Bourg-Saint-Maurice, terwijl de toekomstige skihellingen van Arc 1800 en Arc 2000 op

La Croisette, section / doorsnede

La Croisette, section / doorsnede

La Croisette, plan / plattegrond

La Croisette has been the first set of buildings built in the middle of a vast white desert, rather hostile, indeed oppressive. It had to be visible from everywhere to ensure the safety of skiers. It was the centre of gravity of the resort. Thus a dense urban planning generates activity and produces a landmark architecture. Similarly, where the orientation of the accommodations is concerned, the apartments look out onto the Croisette. Originally, it was a question of uniting the things physically (passages) and visually. Thus the buildings are on the scale of the site.⁵

Arc 1600

The scale argument was often used to justify the design of the snow ship – it was a way of stressing a link between urban planning and the landscape. Yet architects did come up with a consideration of a new way of life for holidays. The *Caisse des Dépôts* provided the financial incentives for it.

Philip Douillet and Jean Maneval used the formal modern vocabulary developed in other resorts (La Plagne and Courchevel): towers, parallelepipeds, terrace roofs, ‘butterfly’ roofs, vast balconies, plate-glass windows. In their choice of materials, the architects expressed the link with the mountain environment. Slate and wood are dark and highlight the landmark role played by the buildings of La Croisette (dark architecture and white snow). By contrast, the dark colours would meld into the summer landscape. Finally, though the slates come from Britain, they are adapted to high-altitude constraints, in terms of exterior insulation, solidity and reliability (with a long record of use on roofs), resistance to ultraviolet radiation and small size (important thermal variations).

In spite of this attempt at dialogue between the resort and its mountain environment, Les Menuires were dubbed ‘Sarcelles-on-snow’ (Sarcelles was the first high-rise housing estate, built by the Caisse des Dépôts). Tourists (and journalists) pointed out the urban nature of the architecture and urban planning of Les Menuires. In addition, architects claimed they were trying to ‘incorporate a town in mountains’.⁶ Yet the

5
22/01/04, interview with Yves Douillet, the son of Philip Douillet. He explains that the CDC called on his father because the architects qualified to build high numbers of apartments worked only in cities.

6
M. Denuzière, ‘Un grand ensemble du sport d’hiver’, *La Nef* 18, 1964.

Arc 1600, residences / appartementen

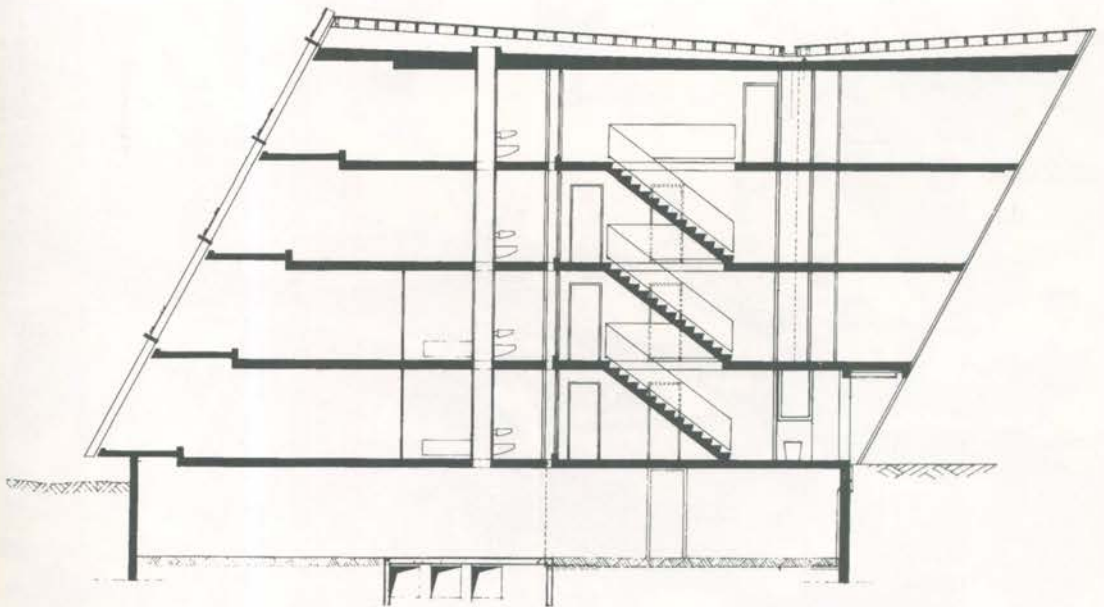
de weiden van Hauteville-Gondon waren gepland. De ontwikkeling van drie vakantieoord in twintig jaar vereiste een sterke lokale autoriteit. Ontwikkelaar Roger Godino vond zeshonderd aandeelhouders (de 'Club van de Bergen van de Boog') bereid om de toegangsweg en de eerste gebouwen van Arc 1600 te financieren.

Een prominent team werd ingehuurd om de architectuur en stedenbouwkundige plannen voor de vakantieoord te ontwikkelen: Charlotte Perriand ('de ziel van het project', in de woorden van de AAM-architecten), Alain Taves en Robert Rebutato (die een student van Le Corbusier was geweest), Pierre Faucheux (een beroemde grafisch ontwerper die met name La Coupole zou ontwerpen, waarvan de structuur het logo van het vakantieoord zou worden), Bernard Taillefer. Deze voormalige timmerman ontwierp Arc 2000 in zijn eentje. Voor Arc 1600 creëerde hij het Place du Soleil en de La Rive-gebouwen en de AAM ('workshop bergarchitectuur', die de meeste gebouwen en openbare ruimten zou ontwerpen), die Courchevel ontwierp. Met elkaar ontwikkelden zij een compleet product. Guy Rey-Millet (een lid van AAM) legde uit dat hun aanpak bestond uit ontwerpen vanuit het interieur naar het exterieur (zie Le Corbusier, *Manière de penser l'urbanisme*, Parijs 1946). Architectuur en stedenbouwkundige planning waren in dit project wederzijds afhankelijk. In de appartementen die door Charlotte Perriand voor Arc 1600 werden ontworpen, zorgt een muurbank voor een verbinding tussen het balkon en de woonkamer. Deze lijkt zich daardoor geheel te openen naar de natuurlijke omgeving, die behouden was gebleven bij de situering van de gebouwen.

Ontwerpers definieerden de volgende basisprincipes: werk als een team, een globaal concept als leidraad voor alle aspecten (architectuur, activiteiten, skiën, commerciële strategie, enzovoorts), een beeld van het product 'toeristenoord' en respect voor de natuur. Deze principes werden

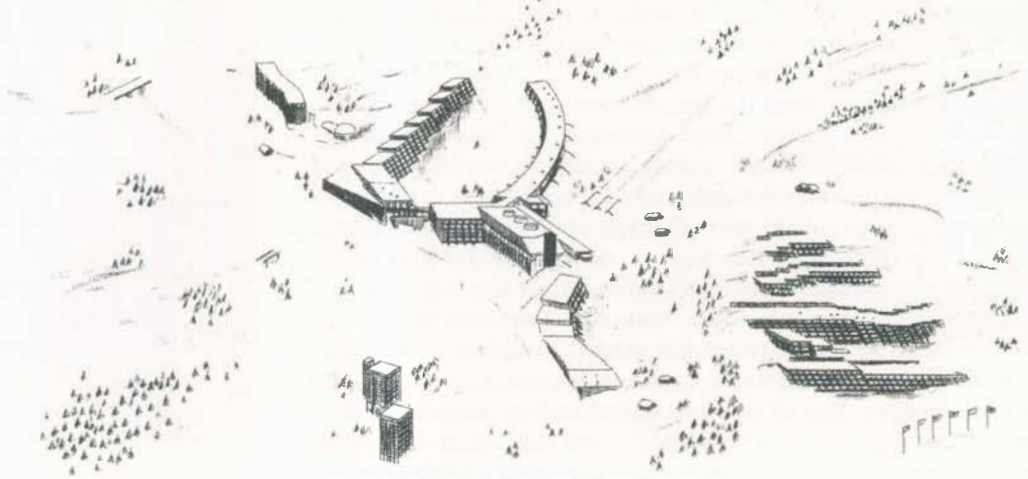

Arc 1600, La Cascade

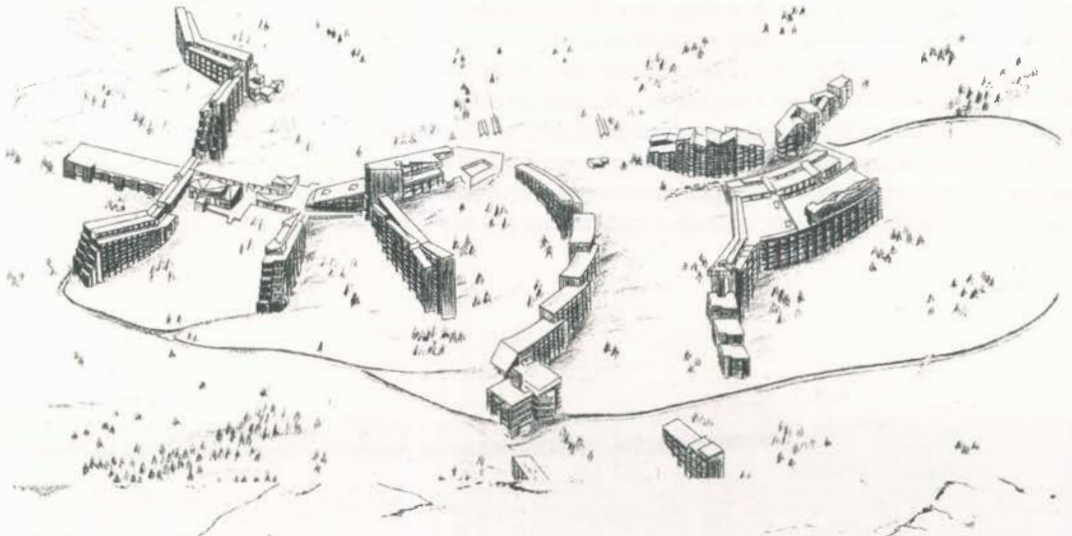

Arc 1600, section of residence La Cascade, 1969 / doorsnede van appartementencomplex La Cascade, 1969

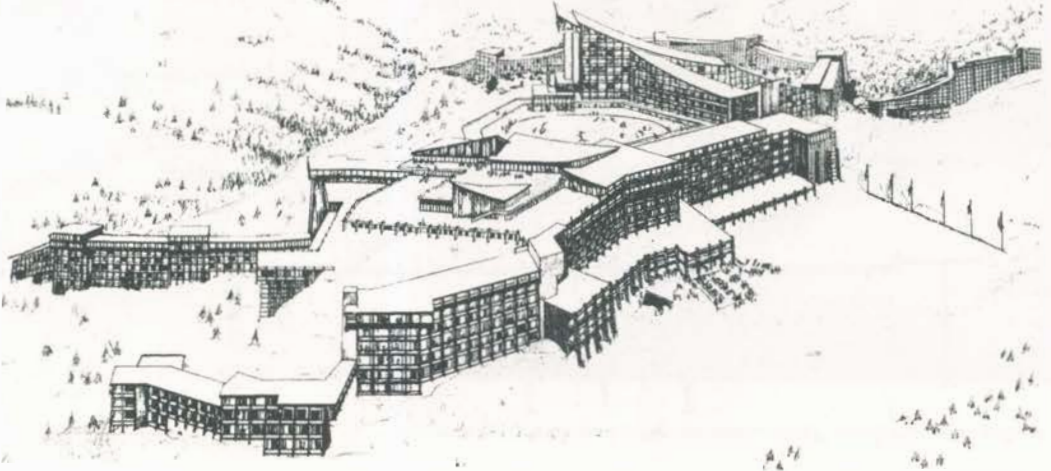
Arc 1600

Arc 1800

Arc 2000

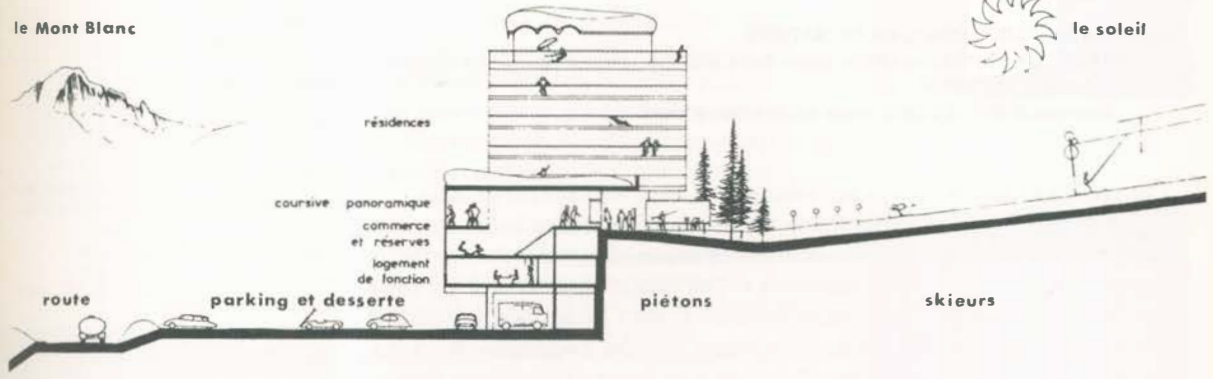

Arc 1600, 1800 and 2000, overview / overzicht

le Mont Blanc

le soleil

SAVOIE STATION DE ARC 1800

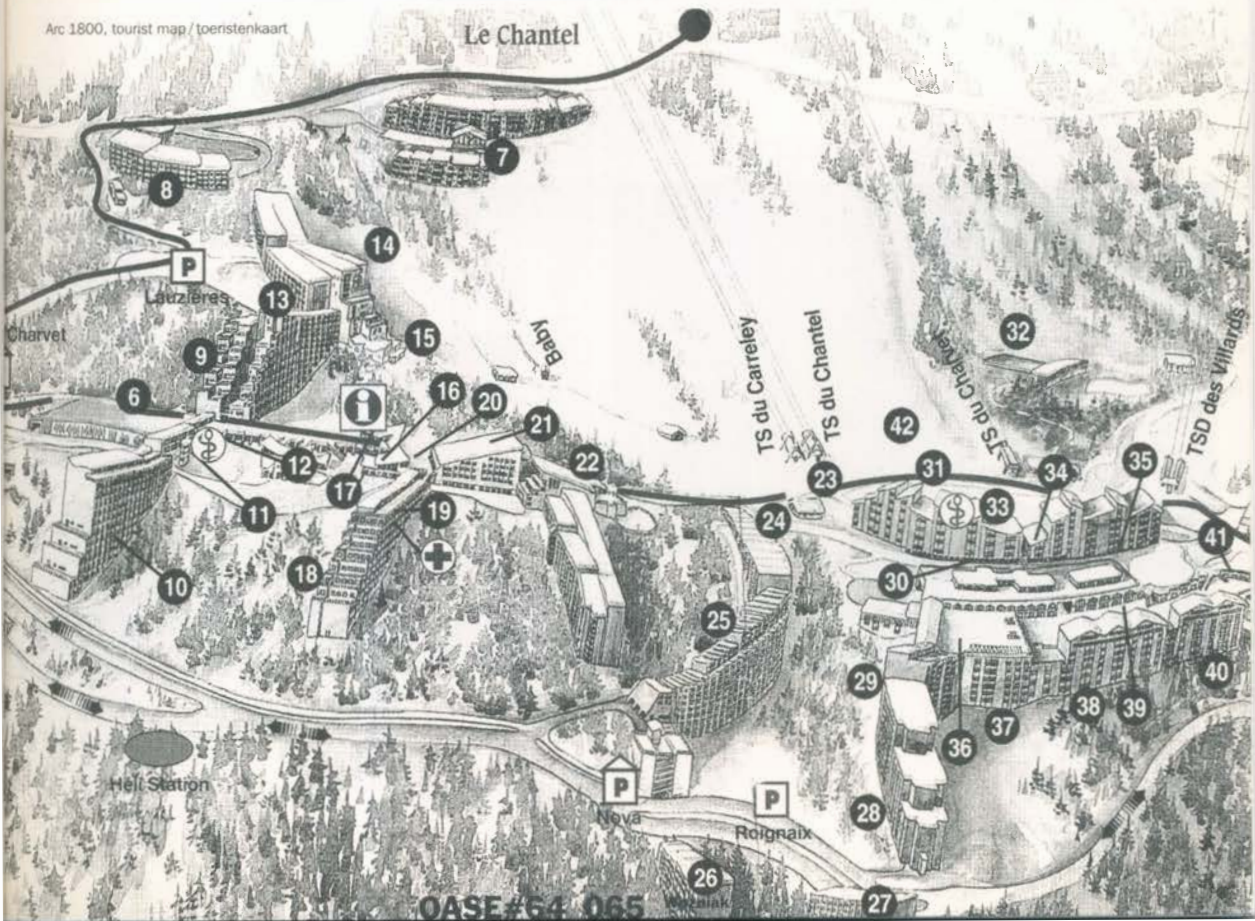
COUPE SCHEMATIQUE
E C H. 1/500

A. A. M.

20 - 4 - 1970

Arc 1800, schematic section / schematische doorsnede

Arc 1800, tourist map / toeristenkaart

same society that was rejecting density had also demanded the democratisation of the French state, and these forms met needs and constraints. According to architects, what is the importance of the symbolic desires of tourists? What is the role of the mountain?

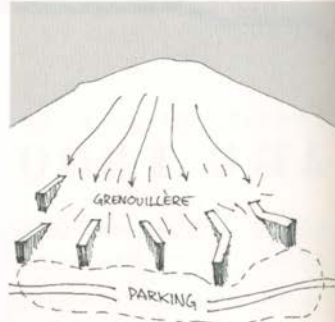
ARC 1600: AN IDEA OF NATURE

1968: the residence of the three Arcs and the cultural space 'La Coupole' launched Arc 1600
January 2003: 31,000 beds on the three sites

The project of Les Arcs was not initiated by local councillors or state departments. The idea originated in the minds of the Blanc brothers. They worked as shepherds, woodcutters or mountain guides during the summer and wanted to 'live and work in the village'⁷ and looked for some activities for the winter. The eldest brother, Robert Blanc, had introduced the well-off clientele of Courchevel to skiing and the mountains. With his brothers, he took important people on walking tours of the future slopes of Les Arcs to convince them of the feasibility of developing the site. At the same time, a young promoter had carried out a study on the employment situation in Bourg-Saint-Maurice about the employment situation, and also believed in the development of winter sports. Together, these men would create three new resorts: Arc 1600, Arc 1800 and Arc 2000. The five brothers presented the project to the local population, which, as in Saint-Martin-de-Belleville, was divided. They proposed merging Hauteville-Gondon and Bourg-Saint-Maurice: the access road and high mountain pastures of Arc 1600 were in Bourg-Saint-Maurice's territory, while the future ski slopes of Arcs 1800 and 2000 were on the pastures of

7
 'The theme "live and work in the village" (*vivre et travailler au pays*) was started in 1977 during a rally in the Larzac, which symbolised then the struggle between local and central colonialism', Françoise Gerbaux, *La montagne en politique*, Paris 1992.

8
 'Les Arcs, anatomie d'une station de la troisième génération', *Architecture française* 389, 1975.

Arc 1800, landscape scheme / landschapsschema

Arc 1800, Hotel du Golf

Arc 1800, Hotel du Golf, corridor / gang

op alle plekken toegepast. Het beeld van de natuur was bijvoorbeeld zeer aanwezig in het project Les Arcs: de architectuur keek erop uit, de gebouwen speelden ermee, het skigebied was ontworpen in relatie tot de natuurlijke gegevens (bossen, geaccidenteerdheid, rotsen, vergezichten, enzovoorts), de activiteiten die het vakantieoord bood, representeerden een uitnodiging om de omgeving te ontdekken, zelfs de skiliften werden beschreven als een manier om je rustig door het gebied te bewegen. Arc 1600, het eerste project dat werd gebouwd, was een laboratorium voor planologie en architectuur. Het programma was een uitdaging, omdat architecten veel toeristen moesten huisvesten op een kleine oppervlakte op een helling, waarbij ze ook nog eens de natuur en de skipistes moesten beschermen tegen urbanisatie.

Na een jaar vol mislukkingen zetten de leden van de AAM een punt achter hun onderzoek en realiseerden een project volgens hun visie op het vakantieoord:

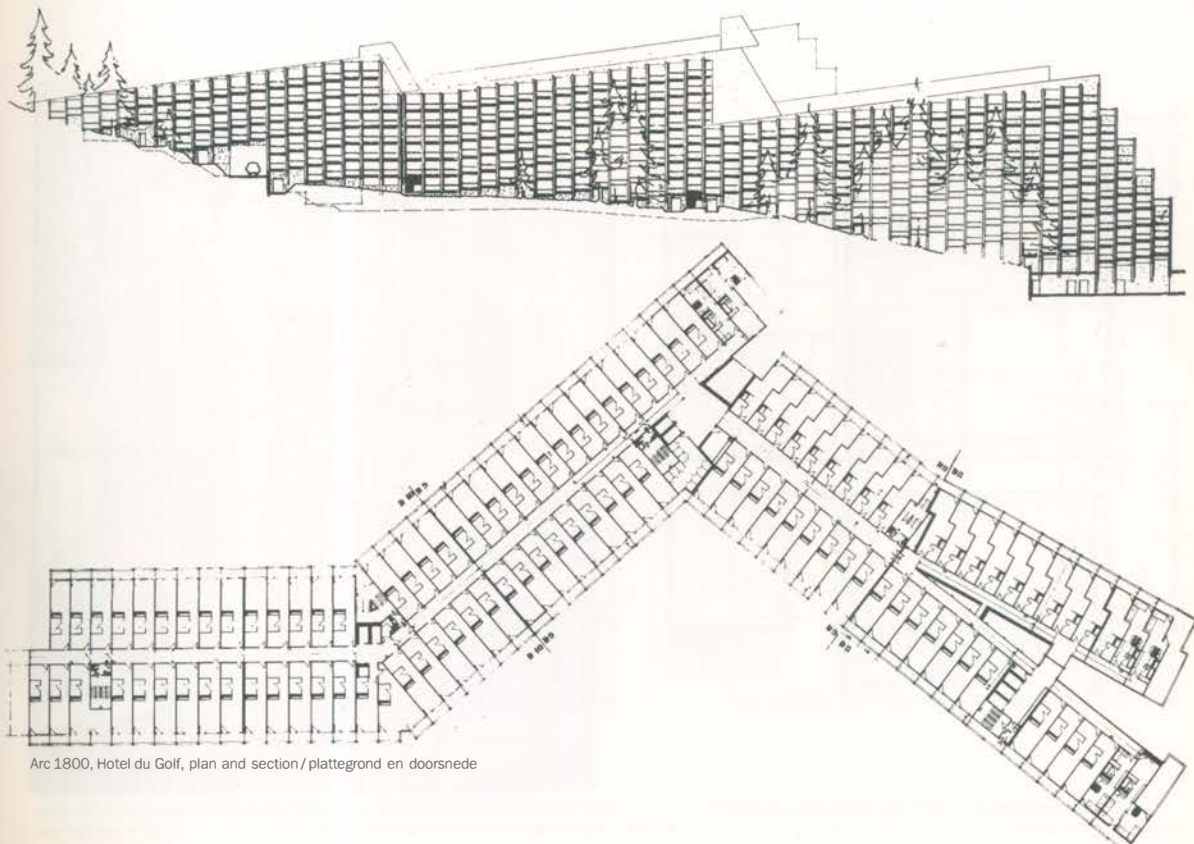
- de toegangsweg loopt dood op een plek met een overdekte parkeergelegenheid;
- de weg houdt voertuigen in het noorden en onder het vakantieoord;
- de collectieve gebouwen staan loodrecht op de helling en volgen de silhouetlijnen daarvan;
- de façades lopen af naar het zuiden, al naar gelang de hoek van het zonlicht;
- de oude chalets blijven bewaard en worden gerestaureerd;
- het vakantieoord is verdeeld in twee reeksen gebouwen: de Arc 1600 Witte Steen en de Arc 1600 Zuidkant;
- een voetgangersweg voert door het hele oord en volgt daarbij een hoogtelijn. Dit is de ruggengraat van het project.⁸

Arc 1800, roof terrace / dakterras

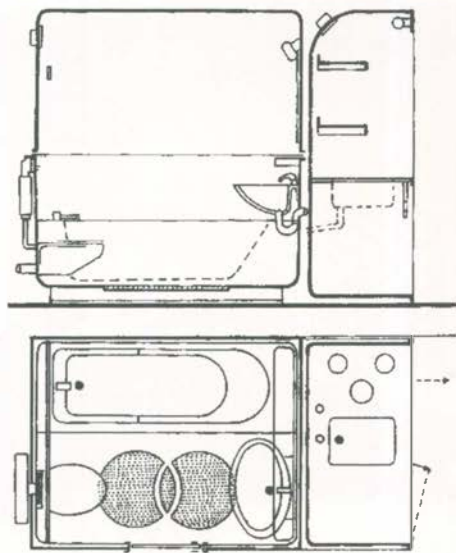
Arc 1800, facade / gevel

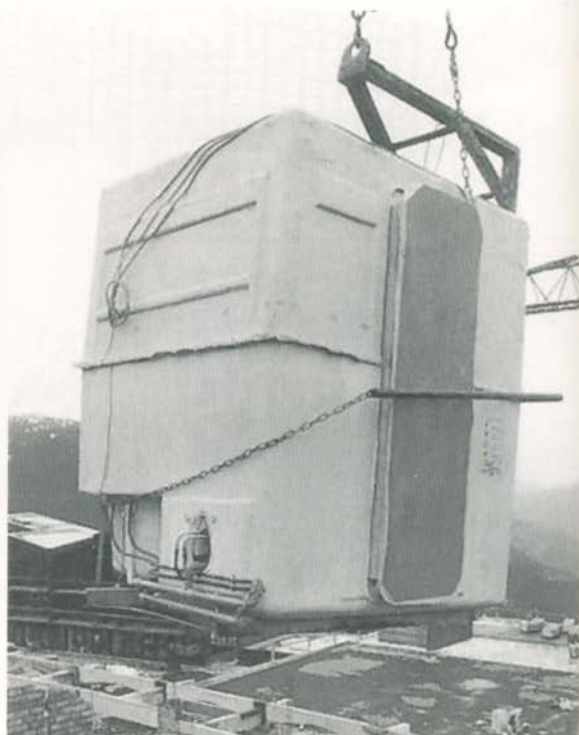
Arc 1800, Hotel du Golf, plan and section / plattegrond en doorsnede

Hauteville-Gondon. Developing three resorts over 20 years required a strong local authority. For his part, the promoter, Roger Godino, found 600 shareholders (the 'Club of the Mountains of the Arc') to finance the access road and the first buildings at Arc 1600. A prominent team was retained to design the architecture and urban plan of the resorts: Charlotte Perriand (the 'soul of the project' in the words of the AAM architects), Alain Taves and Robert Rebutato (trained by Le Corbusier), Pierre Faucheux (a famous graphic designer, who would notably design La Coupole, whose structure would become the logo of the resort), Bernard Taillefer (this former carpenter designed Arc 2000 on his own; at Arc 1600 he created the Place du Soleil and La Rive buildings) and the AAM ('mountain architecture workshop', which designed most of the buildings and public spaces), which had designed Courchevel. Together they developed a complete product. Guy Rey-Millet (a member of AAM) explained that their approach consisted in proceeding from the interior to the exterior (see Le Corbusier, *Manière de penser l'urbanisme*, Paris, 1946). Architecture and urban planning were interdependent in this project. In the apartments designed by Charlotte Perriand at Arc 1600, a banquette provides a link between the balcony and the living room, which thereby seems to open completely onto the natural environment, which the implantation of buildings has succeeded in preserving.

Designers defined the following founding principles: work as a team, a global concept that directed all aspects (architecture, activities, skiing, commercial strategy, etcetera), a view of the 'tourist resort' product and a respect for nature. These principles were applied to all the sites. For instance, the image of nature was very much present in the Arcs project: the architecture opened onto it, the buildings played with it, the skiing area was designed in relation to the natural elements (forests, reliefs,

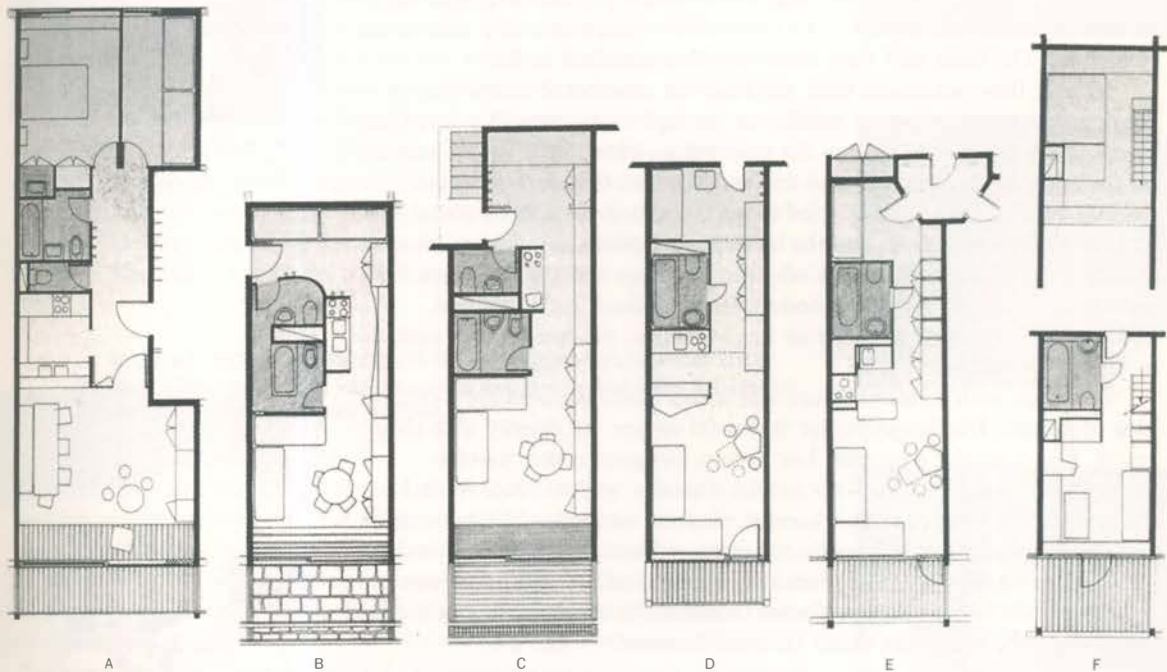
Arc 1800, prefabricated polyester bathroom, 1975, plan and section /
 prefab polyester badkamer, 1975, plattegrond en doorsnede

Arc 1800, prefabricated polyester bathroom on construction site /
 prefab polyester badkamer op bouwplaats

Trois Arcs, interior of an apartment / interieur van een appartement

Les Arcs 1969-85, evolution of the floor plans / evolutie van de plattegronden:

A) Arc 1600, Residence des Trois Arcs, 1968, B) Arc 1600, Residence La Cascade, 1968-71, C) Arc 1600, Residence Versant Sud, 1969-71, D) Arc 1800, Les Lauzières, 1975, E) Arc 2000, Aiguille Rouge, 1980-81, F) Arc 1800, Les Mirantins, 1984-85

rocks, vistas, and so forth), the activities offered by the resort were an invitation to discover the environment, even the ski lifts were described as a way of quietly traversing the site! Arc 1600, the first one to be built, was an urban-planning and architectural laboratory. The programme was a challenge, as architects had to house a lot of tourists in a small space on a slope while protecting nature and ski slopes from urbanisation.

After a year of failures, the members of the AAM put an end to their research and established a project which suited their view of the resort:

- the access road ends in a cul-de-sac with covered parking;
- the road keeps vehicles in the north and below the resort;
- the collective buildings are perpendicular to the slope and follow the contour lines;
- the façades are inclined in the south, according to the angle of sunlight;
- the old chalets are preserved and restored;
- the resort is divided into sets of buildings: Arc 1600 White Stone and Arc 1600 South Side;
- following a contour line, a pedestrian way goes through the entire resort. It is its spine.⁸

These principles underlined the link between the resort and its environment. Indeed, the implantation of the buildings in the slope, for example, opened perspectives and panoramas, left some open space between the buildings and made it possible to join the skiers' arrival point to the pedestrian way. Architecture and urban planning reached a compromise with the mountain. The resorts are uniquely modern and mountainous at the same time. The team that designed Les Arcs referred to the site (slope, periods of sunlight, trees, access on skis, etcetera) and to the '*Charte d'Athènes*': gathering the 'conditions of nature' (sun, space, nature) around man; separate automobile and pedestrian traffic flows; favouring the building of housing views, fresh air and sun; planned leisure spaces; separating commercial and industrial activity and housing with a green zone; and preserving the built heritage. All these elements were applied in Les Arcs (if we consider the ski lifts like 'snow industry'). However this acculturated modernity (compare to Le Corbusier) is rational and poetic at the same time. The team said they chose the 'functionalism of life'.⁹

Indeed, they predicated their work on the creation of a new way of life, a new activity: going on holiday in the high mountains. Arc 1600 features mainly holiday homes, so the marketing of the resort had to rely on adhering to this programme and this architecture. Charlotte Perriand, in particular, with her interiors, tried to make explicit the idea of social and technical progress. She shared the modern viewpoint: architecture must modify human practice. That is why the buildings and the approach followed in Les Arcs are definitely modern (standardised, industrialised, functional). Yet, like La Plagne or Les Menuires, the resort plays with the mountain conditions.

Les Arcs, with its architecture and urban planning, conveys a certain idea of nature. The designers put 'beautiful nature' on display with their resort. For example, a painter, Luc Simon, designed a new pasture between two buildings, La Rive and La Cascade, at Arc 1600. As in La Plagne, the mountain is here 'cheerful, pleasant and glacial!'¹⁰ Agriculture and skiing, modernity and tradition, preserved and equipped environment – all can be found here. The promoter, Roger Godino, denied he was building a 'ski factory'. He preferred to define the approach with the May '68 slogan: 'the beach lies under the cobblestones!'¹¹

8
'Les Arcs, anatomie d'une station de la troisième génération', *Architecture française* 389, 1975

9
Atelier d'architecture des trois Arcs, 'Les Arcs, Bourg-Saint-Maurice, le village de Pierre-Blanche (arc 1600)', *Technique et Architecture* vol. 34, 1, 1971.

10
M. Michaud and E. Allais cited in 'Les stations de l'Arc', *L'Architecture d'Aujourd'hui* 126, 1966.

11
Roger Godino, conference, 19/06/01.

9
Atelier d'architecture des trois Arcs, 'Les Arcs, Bourg-Saint-Maurice, le village de Pierre-Blanche (arc 1600)', *Technique et Architecture* vol. 34, 1, 1971.

10
M. Michaud and E. Allais cited in 'Les stations de l'Arc', *L'Architecture d'Aujourd'hui* 126, 1966.

11
Roger Godino, symposium, 19 juni 2001.

Avoriaz, view from the south / gezicht vanuit het zuiden

Avoriaz, landscape scheme / landschapsschema

Deze principes onderstreepten het verband tussen het vakantieoord en zijn omgeving. De plaatsing van de gebouwen op de helling, bijvoorbeeld, opende vergezichten en panorama's, er werd ruimte open gelaten tussen de gebouwen en het werd mogelijk om het aankomstpunt van de skiërs te verbinden met de voetgangersweg. Architectuur en stedenbouw kwamen tot een compromis met de berg. De vakantieoord zijn op een unieke manier tegelijkertijd modern en bergachtig. Het team dat Les Arcs ontwierp nam de plek als uitgangspunt (helling, perioden met zonlicht, bomen, toegang op ski's, enzovoort). Tegelijkertijd baseerde het zich op het 'Charte d'Athènes': gebruikmaken van de 'natuurlijke omstandigheden' (zon, ruimte, natuur); de huizen moesten uitzicht, frisse lucht en zon hebben; gescheiden verkeersstromen voor auto's en voetgangers; geplande plekken voor vrijetijdsbesteding; scheiding van commerciële en industriële activiteit en huizenbouw door een groene zone; en het behoud van het gebouwde erfgoed. Al deze elementen werden in Les Arcs toegepast (als we de skiliften beschouwen als 'sneeuwindustrie'). Deze moderniteit, die invloed had op de bestaande cultuur (vergelijk met Le Corbusier), is tegelijkertijd rationeel en poëtisch. Volgens het team was er gekozen voor het 'functionalisme van het leven'.⁹

Indedaad baseerden ze hun werk op de opkomst van een nieuwe manier van leven, een nieuwe activiteit: op vakantie gaan in het hooggebirge. Arc 1600 telt voornamelijk vakantiehuizen, waarvan de architectuur en het programma in de marketing van het vakantieoord werden gebruikt. Met name Charlotte Perriand probeerde met haar interieurs het idee van maatschappelijke en technische vooruitgang expliciet te maken. Ze deelde de modernistische opvatting dat de architectuur menselijke gewoontes kon veranderen met moderne middelen (standaardisatie, industrialisatie, functionaliteit). Toch is de opzet van het project niet geheel gerationaliseerd, maar is hij gebaseerd op de specifieke omstandigheden van deze plek in de bergen, net als La Plagne en Les Menuires.

De architectuur en stedenbouwkundige planning van Les Arcs dragen een bepaalde opvatting over de natuur uit. De ontwerpers stelden met hun vakantieoord ook 'de mooie natuur' tentoon. De schilder Luc Simon ontwierp bijvoorbeeld een nieuwe weide in Arc 1600 tussen twee gebouwen, La Rive en La Cascade. Net als in La Plagne is de berg hier 'vrolijk, aangenaam en ijskoud'!¹⁰ Landbouw en skiën, moderniteit en traditie, bewaarde en geoutilleerde omgeving – het kan hier allemaal worden aangetroffen. De promotor Roger Godino ontkende dat hij een 'skifabriek' aan het bouwen was. Hij definieerde de aanpak liever met de slogan uit mei '68: 'het strand ligt onder de straatstenen!'¹¹

[Arcs 1600]

[Les Menuires, La Brélin]

[Les Menuires, La Croisette]

[Arcs 1800]

[Avoriaz]

AVORIAZ: EEN INTERPRETATIE VAN DE PLAATSELIJKE CULTUUR
Oktober 1966: voltooiing van de eerste gebouwen (het hotel Dromonts)
Winter 2003-2004: 16.200 bedden

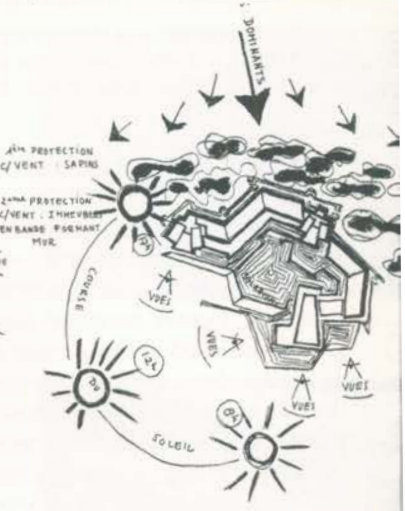
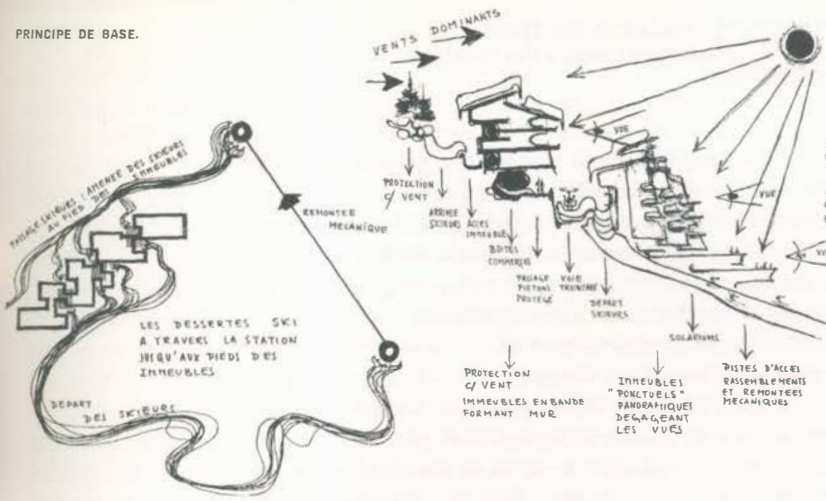
Het dorp Morzine bestond al lange tijd en de wintersportvoorzieningen werden er tegelijkertijd ontwikkeld met die in Megève (het eerste Franse vakantieoord dat uitsluitend voor de wintervakantie was ontworpen). In het begin van de jaren zestig wilde Jean Vuarnet, een zeer beroemde lokale skiër, het hoge plateau van Avoriaz als skigebied ontwikkelen en de eerste studies hiervoor gingen in 1963 van start. Een jonge promotor, Gérard Brémont (oprichter van de Pierre & Vacances-vrijetijdsgroep), investeerde in het project en nam verschillende, dertig jaar jonge architecten aan: Jacques Labro, Jean-Jacques Orzoni en Jean-Marc Roques (die het team in

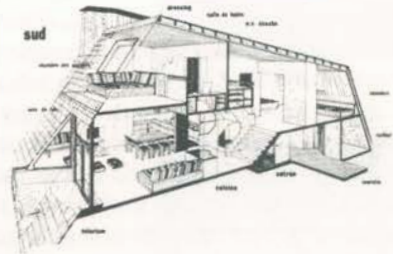
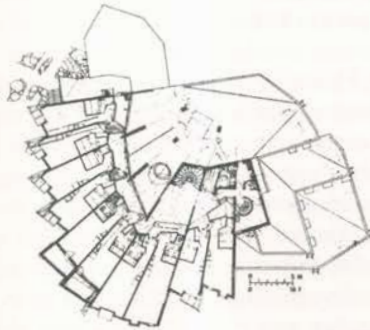
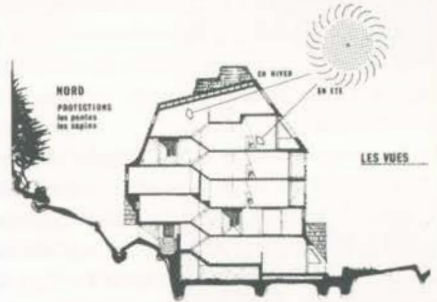
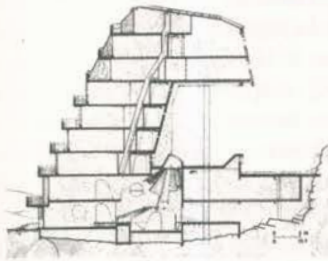
Avoriaz, tourist map / toeristenkaart

Avoriaz, site / locatie:
 A) Les Essaveaux, B) Les Dromons, C) Les Alpages, D) La Falaise

Avoriaz, building principles / principes gebouw

Avoriaz, Hotel des Dromonts, plan and section / plan en doorsnede

Avoriaz, Le Meleze, plan and section / plan en doorsnede

Avoriaz, building typologies / typologieën gebouw

AVORIAZ: AN INTERPRETATION OF THE LOCAL CULTURE
October 1966: completion of the first buildings (notably the Dromonts
hotel) Winter 2003-2004: 16,200 beds

The village of Morzine has existed for a long time, and winter sports installations were developed at the same time as they were in Megève (the first French resort created solely for winter holidays). At the beginning of the 1960s, Jean Vuarnet, a very famous local skier, wanted to equip the high plateau of Avoriaz, and the first studies were launched in 1963. A young promoter, Gérard Brémont (founder of the Pierre & Vacances leisure group), invested in this project and engaged several 30-year-old architects: Jacques Labro, Jean-Jacques Orzoni and Jean-Marc Roques (who left the team in 1969). Their urban plan and architecture bore the traces of the fact that the modern model was being called into question. Against the International Style, they proposed a 'contextualist' approach: analysis of the site and the social uses of space were the basis of their project. They promoted a system of new values that was founded on cultural and architectural vernacular models. Their constructions did not privilege the image of technical progress. Avoriaz is like an experience: architecture is totally new. In terms of form, it is free from modernity, yet the urban plan is the same as in the integrated model.

In Avoriaz, access of accommodations is only on skis; there are no cars, the pedestrian pathways are covered and the different traffic flows are separated. Like in Les Arcs, the buildings follow the slope, but the approach is regionalist. Indeed, the architects tried to re-interpret the organisation of the Chablais hamlets. They said that their resort originated from the surroundings. The site is really particular: it is composed of forests and sheer cliffs. Thus, the team subjected architecture and urban planning to the topography. They aimed for vistas and sun exposure and tried to protect the buildings from the prevailing winds.

The resort combines five villages (Dromonts, Hauts-Forts, Hives, Crozats, Festival, Cliff) organised around an activity zone (skiing in winter and sports facilities in the summer). Each village has its own centre, with shopping and animation activities. The programme is not totally designed for skiing – the pedestrian pathway is articulated around various interests (activities, views, sun, undefined spaces suited to gathering and contact, etcetera). That represents an evolution from the integrated model. Indeed, the team tried to free themselves from the rigidity of building networks and repetition. It wanted to offer to users intimate spaces and areas, not just functional surfaces. Their plans splinter the classic bedroom in different cabins and recreate the common room with its incorporated kitchen. Thus, the architecture is new, mimetic and fantastic, spontaneous and with strong local roots. For example, buildings were built with a stone foundation and wooden floors, their roof structure developed as far as the basement like roofs dominating the volume of traditional farms; they have a double access (upper and lower) like barns. The architects designed different types of apartments (duplex, triplex) following the slope. They proposed, as in Les Arcs, a new art of living. Tourist architecture and urban planning were the means for a change of scenery. The programme developed in Avoriaz was transferred by Gérard Brémont to the seaside when he created Pierre & Vacances, in 1978.

However, in order to achieve balance in the economy, the architecture got denser. The market imposed its logic. Classic ownership (one family owns each apartment and uses it as a holiday home, essentially one or two weeks during the winter) was superseded by new and multiple ownership.

1969 verliet). Hun stedenbouw en architectuur stelde het moderne model ter discussie. Tegenover de Internationale Stijl stelden zij een contextualistische benadering voor: analyse van de plek en het sociale gebruik van de ruimte vormden de basis voor hun project. Ze propageerden een nieuw waardensysteem dat gebaseerd was op culturele en architectonische voorbeelden ter plekke. Hun constructies bevestigden het beeld van technische vooruitgang niet. Avoriaz is een belevings: de architectuur is opnieuw uitgevonden. In termen van vorm is het vrij van moderniteit, maar toch is de stedenbouw dezelfde als in het geïntegreerde model.

In Avoriaz heeft men alleen op ski's toegang tot de accommodaties; auto's worden geparkeerd buiten het gebied en toeristen worden met een slee naar hun appartement gebracht. De verschillende verkeersstromen zijn van elkaar gescheiden en de voetgangerswegen zijn overdekt en geïntegreerd in de gebouwen. Net als in Les Arcs volgen de gebouwen de helling, maar dan in een regionalistische stijl. De architecten hebben in feite geprobeerd om de organisatie van de Chablais-gehuchten opnieuw te interpreteren. Architectuur en planologie werd ondergeschikt gemaakt aan de topografie: de plek bestaat uit bossen en steile rotsen. Het team zocht naar vergezichten en zontoetreding en probeerde de gebouwen te beschermen tegen de krachtige winden.

Het oord combineert vijf dorpen (Dromonts, Hauts-Forts, Hives, Crozats, Festival, Cliff), georganiseerd rondom een activiteitenzone (skiën in de winter en sportvoorzieningen in de zomer). Ieder dorp heeft zijn eigen centrum, met activiteiten als winkelen en andere ontspanning. Het programma is niet helemaal ontworpen voor het skiën – de voetgangersweg is gearticuleerd rond verschillende aspecten (activiteiten, vergezichten, zon, niet-gedefinieerde ruimten die zich lenen voor bijeenkomsten en contact, enzovoorts), hetgeen een evolutie is ten opzichte van het geïntegreerde model. Inderdaad probeerde het team zich te bevrijden van de starheid van de gedoodverfde gebouwnetwerken en herhaling. Ze wilden de gebruikers intieme ruimten en plekken bieden en niet alleen functionele oppervlakken. Hun plannen deelden de klassieke slaapkamer op in verschillende hutten en omvatten een nieuwe creatie van een gemeenschappelijke kamer waarin de keuken integraal is opgenomen. De architectuur is nieuw, mimetisch en fantastisch, spontaan en met sterke lokale wortels. Er werden bijvoorbeeld huizen gebouwd met een stenen fundering en houten vloeren met een dakconstructie die helemaal tot aan de kelder doorliep, zoals het geval was bij daken van traditionele boerderijen; deze hebben twee toegangsplekken (boven en beneden), zoals schuren. De architecten ontwierpen verschillende typen appartementen (duplex, triplex) met de helling mee. Net als in Les Arcs deden ze een voorstel voor een nieuwe levensstijl. Toeristische architectuur en stedenbouw waren de middelen voor een steeds veranderend perspectief. Het programma dat in Avoriaz werd ontwikkeld, is door Gérard Brémont overgebracht naar de kust toen hij in 1978 Pierre & Vacances creëerde.

Om een economisch evenwicht te bereiken, werd de architectuur steeds compacter. De markt drong zijn logica op. Het klassieke eigendom (een gezin is de eigenaar van ieder appartement en gebruikt het als een vakantiehuis, hoofdzakelijk gedurende één of twee weken in de winter) werd vervangen door een nieuw en meervoudig eigenaarschap. Sommige mensen zeggen dat Avoriaz geen lokale wortels heeft. Het ziet eruit als een theaterdecor en staat zes maanden per jaar leeg. Voor anderen is het vakantieoord een emblematische plek, een maatschappelijk fenomeen, een nationale curiositeit. Het logo ervan is gebaseerd op zijn oorspronkelijke architectuur, die natuur en vermaak met elkaar lijkt te verzoenen.

[Arcs 1600]

[Les Menuires, La Brélin]

[Les Menuires, La Croisette]

[Arcs 1800]

[Avoriaz]

Some people say that Avoriaz has no local roots. It looks like a theatre set, empty for six months a year. For others, the resort is an emblematic place, a societal phenomenon, a national curiosity. Its brand image is founded on its original architecture, which appears to reconcile nature and pleasure.

Conclusion

Because of a specific programme, winter sports and integrated resorts offer a new art of living through innovative architecture, at once modern and mountainous. Occupied on a temporary basis and during a time when one seeks relaxation and a change of scenery (holidays), the resorts offered architects a chance to experiment and promulgate certain innovations: a kitchen open onto the sitting room, bedrooms on the mezzanine, stairwell-storage, etcetera. Because of their integrated nature, the resorts are all founded on a unique concept (different in each case) and in the hands of a single promoter-developer, and construct an unprecedented link between architecture, urban planning, the economy and the landscape. The commercial product they offer is, at the time of their creation, embodied by the built environment: modern, functional, oriented toward progress, open to nature (sun, fresh air, panoramas).

Each of the integrated resorts enters into a dialogue with the mountain (social image and topography), in its own way. They all convey a hygienic image of high altitudes that corresponds to the modern view. In the middle of the 1970s, just after they were completed, these resorts were deeply criticised. The values that they convey are not the same as the ones of post-May '68 society. This criticism denounced an architecture judged as inhuman, recalling concentration camps. For many journalists and mountain dwellers it imposed an exogenous urban planning model. The role given to the mountain was at the centre of the debate. If the architecture and urban planning were considered too urban, it was the connections between integrated resorts and their social and political landscape that seemed tenuous.

Environmental concerns and the assertion of local authorities' power, the end of the post-war boom period and the retreat into traditional values all contributed to drawing a new social image of the mountain, conveyed through a neo-traditional architecture. The bond that unites architecture and landscape, in winter sports resorts, depends first and foremost on the social images of the mountain.

Avoriaz, elevator / skilift

Avoriaz, road / weg

Avoriaz, viaduct

Avoriaz, tunnel

Avoriaz, terras / terrace

Conclusie

Vanwege een specifiek programma bieden wintersportoord en geïntegreerde vakantieoord een nieuwe levensstijl. Deze wordt vormgegeven in vernieuwende architectuur die zowel modern is als gebonden aan een specifieke plek. Het wintersportoord, dat op een tijdelijke basis wordt bewoond en alleen in een periode waarin men ontspanning en een verandering van landschap zoekt (vakantie), bood architecten een kans om te experimenteren en bepaalde vernieuwingen ingang te doen vinden, zoals een zitkamer met open keuken, slaapkamers op de entresol, opslag onder het trappenhuis, enzovoorts. Vanwege hun geïntegreerde aard zijn alle vakantieoord gebaseerd op een eigen, uniek concept, in handen van één enkele projectontwikkelaar en hebben ze een verband tussen architectuur, stedenbouwkundige planning, economie en landschap dat geen precedent kent. Het commerciële product dat ze aanbieden werd, ten tijde van hun creatie, belichaamd door de gebouwde omgeving: modern, functioneel, vooruitganggericht, open naar de natuur (zon, frisse lucht, panorama's). Al deze geïntegreerde vakantieoord gaan een dialoog aan met de berg (als sociaal beeld en als topografie), elk op zijn eigen manier. Ze geven allemaal een proper en hygiënisch beeld van grote hoogten, dat past binnen de moderne visie. In het midden van de jaren zeventig, toen ze pas waren opgeleverd, werden deze vakantieoord zwaar bekritiseerd. De waarden die ze overbrengen, waren niet dezelfde als die van de maatschappij van na mei '68. Deze kritiek stelde een architectuur aan de kaak die werd beoordeeld als onmenselijk vanwege de enorme schaal die ze introduceerde. Voor veel critici en bergbewoners legde de architectuur van buitenaf een planologisch model op. De rol die aan de berg was toebedeeld, vormde het middelpunt van het debat. Als de architectuur en de planologie te stedelijk werden bevonden, werd het verband tussen de geïntegreerde vakantieoord en hun socio-politieke landschap als te gering aangemerkt.

De zorg voor het milieu en de handhaving van de macht van lokale autoriteiten, het einde van de naoorlogse welvaartsperiode en de teruggang naar traditionele waarden droegen allemaal bij tot het vormen van een nieuw beeld van de berg, zoals overgebracht door een neotraditionele architectuur. De relatie tussen architectuur en landschap in wintersportoord is eerst en vooral afhankelijk van de sociaal-culturele beelden van de berg.

[Arcs 1600]

[Les Menuires, Le Brélin]

[Les Menuires, La Croisette]

[Arcs 1800]

[Avoriaz]